List 32. **NOVICE** Tečaj XXIV.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 8. avgusta 1866.

Gospodarske stvari.

O sviloprejkah in dobrih jajčicih za seme.

Odgovor na vprašanje v 29. listu.

Iz Rodika na Goriškem 4. avg. J. S. — V 29. listu „Novic" je nekdo vprašal, kje bi se zdravih jajčic svilnih (židnih) gosenic dobilo? — Radoveden sem bil izvedeti le-to iz drugih krajev tudi jaz. Ker pa nobeden ni še odgovoril, dajem na znanje, da se v Rodiku, poldrugo uro od divaške železničine postaje, okoli sto unč takega semena dobiti more; slišim, da ga tudi v Košani in v Lokvi blizo Sežane imajo.

Lansko leto so Lahi funt semenske galete po 8 gold. pri nas kupovali. Letos, ker je je nekoliko več pri nas in tudi v Lokvi bilo, so jo navadni trgovci po $5\frac{1}{2}$ do 6 gold. plačevali, priporočevaje se, da naj za nje ostane vsa. Al zavolj znanih vojskinih homatij nekoliko dní zadržani so prekasno prišli po zadnjo galeto; jeli so že metulji mešičke odpirati, tedaj ni bilo več varno prenašati jih na Laško; ljudje so si toraj seme pridržali za prodaj.

Čudijo se Lahi, da so sviloprejke pri nas tako zdrave kakor skoraj nikjer drugod, če jih ravno v Valahii in Japonii iščejo. Mislim, da ta sreča izvira nam iz dveh vzrokov:

prvič: perje, kar ga imamo, je skoraj vse domače, od mladih v Ljubljani leta 1861 nakupljenih toraj zdravih necepljenih dreves;

drugič: zrak naš je sviloprejkam jako ugoden zavolj obilnosti kislogaza. Tik naše vasí je srenjski gozd proti jugu obrnjen, v kterem drevje raste, da je veselje. (Kon. prih.)

Dostavek vredništva. Vredništvu so nekteri svilorejci že pred več tedni glas dali, da bojo pridelali lepih in zdravih kokonov, in da naj jih kupcem priporočamo za seme. Al letos je zavoljo laške vojske čudno leto bilo: nobenega Laha ni bilo v Ljubljano po seme. Zato ni ostalo svilorejcem našim druzega kakor to, da so večidel kokone pomorili in za svilo obrnili; za seme veliko jih obdržati, si niso upali. Zato „Novice" niso môgle odgovoriti na vprašanje, ki se jim je stavilo v 29. listu. Sicer pa mora vredništvo naravnost reči, da se bojí v svojem imenu priporočati, česar samo ni videlo, ali mu po tacih ljudeh ni naznanjeno bilo, ki jih pozná, da imajo prav tanko vest in prodajajo le čisto zdravo seme. Čisto zdravo seme pa se imenuje le seme od tacih svilnih gosenic, da nobena izmed njih ni imela tiste kužne bolezni, ki jo Lahi „poprovka" (piperin) imenujejo. Zakaj kakor hitro je le nekoliko tacih bolnih vmes bilo, bati se je, da vse seme ni zanesljivo. Tacega pa ne smemo priporočati, ker kupca goljufamo za dragi denar in za veliki trud, ki ga ima s svilorejo, ki mu potem pod zlo gré. Zdravje kokonov, ki jih obrnemo za seme, moramo tedaj zmiraj meriti z zlato vago.

Nauki
iz letošnje dunajske razstave.

(Dalje.)

Štajarske ščetice, ki jih je gosp. Franc Rotsch iz Gradca v razložbo poslal, so bile kakor v drugih razstavah z veliko hvalo ogledovane in z veliko srebrno svetinjo poslavljene. — Ščetice Antona grofa Lamberg-a iz Bistrice pri Ilcu so prejele hvalno pismo.

Zdravilnih rastlin je v razstavo malo priromalo; videli smo le arniko, encijan, cesarski koren (imperatoria sylvestris), izlandiški mah in rabarbaro, ktere je poslala Muravska grajščina na Štajarskem. Posebno rabarbara je bila lepa: njene korenine prav dolge, debele, čvrste in zeló grenke. To kaže, da je tej rastlini gornje Štajarsko prav ugoden kraj. Le škoda, da je nje véliki obdelovavec gosp. Panfilli prezgodaj umrl, in da po njegovi smrti se je obdelovanje te rastline jako zanemarilo.

V tistem oddelku razstave, ki je imel napis „Gorica", smo videli dobro posušenega melisinega in lavendelnovega perja.

Med dišavnimi rastlinami smo videli v razstavi največ tobaka in hmelja.

Tobakovo perje je vodstvo cesarskih tobakarnic v razstavo poslalo; le škoda, da niso imenovani gospodarji, kteri so tobakovo perje pridelali in ga po postavi cesarju dali. Tobakovo perje iz Galicije, posebno iz Vinike, je za izdelovanje tobaka za nos tako pripravno, da mu ga ni para po celem svetu; zato pa tudi „Galičan" pri tobakarjih, ki ga posebno radi nosljajo, že od nekdaj sloví. — Med ogerskem perjem je bilo grof Desöffy-evo iz puste Kiraly največe, grofinje Nostitz-eve najdaljše. Med tobakom iz vojaške granice je bilo ono iz romano-banskega polka najlepše.

Vojvoda Koburg-Gotaški je razstavil najlepše perje havanaške sorte. — Naj povemo še enkrat, kar smo že večkrat rekli, da bi si država sama sebi in pa vsaki deželi pomagala na bolje, ako bi preklicala cesarsko samoprodajo tobakovo (monopol). Da se v cesarstvu našem prideluje lep tobak, pokazala je razstava; zakaj bi vlada ne dala na prosto vsacemu, da tobak prideluje kakor prideluje vsako drugo stvar, ako je zemlja zato? Gotovo bi si tudi po tem sama naklonila več dohodkov.

Razstavljeni hmelj je bil očiten dokaz, da se je hmeljoreja zadnja leta povzdignila, posebno na Štajarskem; zakaj hmelj, ki ga je Jožef Hammerschmied iz

Ilca poslal, je bil najlepši v vsi razstavi; bil je namreč srednje čršat, gostoluskinast, svetlozelen, lepodišeč in leporašč. Hmelj, hmelj! mislimo, je rastlina, ki naj bi se je kmetovavci, kjer je zemlja zato, poprijeli z največo pridnostjo. Ne bojo se kesali. To je eden tistih sadežev, ki naj bi ga namesti žita tam sadili, kjer žito ne nese dobička, pa je se ve, da svet pripraven za hmelj. Hmeljniki se sedaj tù in tam že množé in se bodo čedalje bolj množili, in revnega kmeta, če se hmeljarstva le s pravim pridom poprime, v boljši stan povzdignili. Pri vpeljavi hmeljeve reje morajo pa kmetovavci, če si hočejo dober kosček kruha pridobiti, na to gledati, da ga v take kraje zasadé, ki so v zatišji pred hudimi vetrovi in na solncu, in kjer je zemlja ilovnata. Kraji, kjer so radi ostri vetrovi, niso za hmelj pripravni; zato naj kmet na to pazi, da ga na dober kraj posadí, mu dobro gnojí, skrbno obdeluje in sadike plevela trebi.

Kar se pa presne (letošnje) zelenjave tiče, ki se k vrtnarstvu šteje, smo videli v razstavi prav lep kifelčast krompir iz Schwarzenberg-ovega vrta in obilo druge mnogovrstne zelenjave iz grajščine Edvard Eltz-ovega v Andageru (doljnji Avstrii). Vnovič smo se prepričali, da ima ta krompir veliko in različnih imen, kakor na pr. „pommes de terre de quarant jours“ etc. pa je vendar vedno le eno pleme, namreč tako imenovan kifelčar, ki se le na gnojnikih (Mistbeeten) prav lep in debel izreja. — V razredu „Gorica“ smo prav lepe presne artičoke in zeleni grah v razstavi videli. — Gorko Primorsko bi tam, kjer je zemlja dobra, moglo veliko veliko storiti za povzdigo kmetijstva, da bi se odvrnila beraška palica, ktera marsikteremu žuga.

(Dalje prihodnjič.)

Obrtnijske stvari.

Priporočilo.

Naš domorodec g. Leopold Gecelj, podobar, zlatar in malar, stanujoč v Ljubljani, je izdelal za podružnico sv. Jakoba na Véliki loki (župnije Št. lorenške) dva stranska oltarja z zmalanima podobama sv. Mihela in sv. Pankracija, s primernimi kipi ob straném, s kanonskimi tablami in novo léco; zraven je obnovil véliki oltar sv. Jakoba tako naglo, lično in okusno, da zasluži v ti reči zastran svoje umetnosti, zmerne cene in nravne svoje obnašbe vso hvalo. To hvalo mu priznavajo ne le svetni in duhovni gospodje, zlasti prečastiti gospod dekan trebanski, kteri so več potov ogledovali njegovo delo, in ga očitno pohvalili, ampak tudi vsa cerkvena srenja, in tukajšnji farani mu o tem pričajo. Zatoraj bodi omenjeni gosp. Gecelj vsem cerkvenim oskrbnikom in drugim, kteri tacih izdelkov potrebujejo, s tem prav živo priporočen.

Cerkveno predstojništvo v Št. Lorencu 30. julija 1866.

Šolske stvari.

Kakošen sad so nekdanje nemške ljudske šole na Kranjskem obrodile.

(Konec iz 20. lista.)

Ali res toliko Kranjcev med Nemce zahaja, da bi se bilo zato treba vsem v ljudskih šolah nemščine učiti? — Da se prepričamo, da ne zahaja toliko našega ljudstva med Nemce, kakor morda nekteri nevedneži mislijo, sem si izvolil v pregled visoko gorensko stran, ktera je nemški meji najbližja in kjer je toraj občenje med Slovenci in Nemci najbolj pogosto. Koliko jih toraj iz te okrajine živi med Nemci ali mednje zahaja?

Pregled.

Iz Radolice	3	Iz Gorján	7
„ Mošenj	17	„ Bohinjske Bele	6
„ Dobrave	1	„ Bistrice	13
„ Krope	1	„ Srednje vasí	1
„ Ovšiš	6	„ Gorjuš	1
„ Kamnegorice	neki —	„ Koroške Bele	27
„ Begùn	30	„ Dovjega	32
„ Breznice	25	„ Kranjske gore	230
„ Grada	20	„ Rateč	100
		Skupaj	520

Premisliki.

Ker ima ta okrajina okoli 28.000 ljudí toraj živita med Nemci ali zahajata med nje izmed sto ljudí komaj dva. Ako pa izvzamemo Kranjsko goro in Rateče, kjer je ljudstvo prav prav blizo meje, pa še ne eden izmed sto ljudí ne živí med Nemci. Ako je pa v najbližnji dotiki z Nemci taka, kako pač malo jih mora živeti med Nemci v tistih okrajinah, kjer nima ljudstvo z Nemci nič opraviti, kjer ne hodijo ljudje ne na Koroško drvarit in ne na Štajarsko tkat, ali pa po kupčiji, kakor Gorenci.

Skoraj bi si upal dve rečí reči: Prvič, da komaj toliko Kranjcev med Nemci prebiva, kolikor ima kranjska zemlja „žnidarjev.“ Kaj bi pa rekli, ako bi bila dana zapoved, da se mora vsak možki „žnidarstva“ učiti, ker vsak kanton 50 ali 60 „žnidarjev“ potrebuje. Ali mar ni ravno tako, ako se 100 učencev v ljudski šoli učí nemščine, ktere bo morebiti le enemu ali pa k večemu dvema potreba? — Drugo pa rečem, da je gotovo Kranjcev in Kranjic samo v Trstu več, kakor povsod med Nemci. Ali toraj ni ravno taka in še veča potreba, da bi se po naših ljudskih šolah tudi lački jezik učil, kterega vsi potrebujejo, kteri v Trstu živijo ali tjè zahajajo? — Kaj pa da? — Dandanašnji bi bila prava ura, se v laščino in nemščino prav srčno zaljubiti, ker nas Lah in Nemec tako občutno ljubita, da nas je prvi že iz laškega spravil, drugi pa nas — naše nemškovanje spoštovaje — z obema rokama na vrat na nos iz Nemčije tiščí! — „Slepemu jedno oko dosta!“

Šolska sporočila.

5. *Sporočilo ljubljanske více gimnazije.*

Na čelu ima dva sestavka: prvemu nemškemu je naslov: „Ueber die sogenannte Einwanderung der Claudier, vom Professor Anton Heinrich“, — druzemu, slovenskemu pa: „Kako naj bi se učila zgodovina v naših srednjih šolah“, spisal profesor Melcer. Gosp. profesor Melcer pravi v svojem spisu, da se pogosto sliši tožba (in tudi on sam to deloma potrjuje), da so nekdaj gimnazisti v zgodovini bolje podučeni bili in da tudi v zemljepisnem znanstvu ne dosegajo tiste stopnje, ktero vlada po postavah zahteva. Ali take razprave kakor je gori omenjena „über die sogenannte Einwanderung der Claudier“ bodo pomagale temu, česar želí profesor Melcer, prepuščamo v razsodbo njemu samemu, ki odkritosrčno pravi, da tudi „Nos, nos, consules, desumus.“ Obrnemo se toraj brž do njegovega spisa, s kterim nam je zeló vstregel. Sestavek vès je dobro prevdarjen in po večletnih skušinjah posnet. Ž odkritosrčno besedo odkriva marsiktero napako v sedanjem načrtu, po kterem se na naših gimnazijah učita zemljepisje in povestnica, in sèm ter tjè dajè dobre svete. Zlasti smo gosp. profesorju hvaležni za to, kar piše zastran domače naše

zgodovine. Rade „Novice“ na drobno to povejo. „Naj dostavim — pravi — besedico zastran obravnave domače zgodovine. Pogosto slišimo prašati, kadaj in kje se učí v naših šolah zgodovina naše domačije, preljube kranjske dežele, ali se kaj učí, ali malo, ali morebiti celó nič? Po stari, od nekterih sicer le pičlo čislani osnovi, smo opravili domačo zgodovino v drugem razredu, ko je, kakor sem poprej omenil, na vrsto prišlo avstrijsko cesarstvo. Učitelji so delali, kar koli se je dalo v kakih uricah dovršiti; tudi bukvice smo imeli, če tudi ne izvrstne, vendar dobre in času pripravne, ki jih je spisal nepozabljivi rojak V. Vodnik. Kako se ta reč zdaj vede, ni mikavno omeniti. Priložnost v to zgodovinsko obravnovanje nam je dana dvakrat v drugem polletji četrtega in osmega razreda; al zadeve so sploh tako malo ugodne, da če resnično govorimo, se v tej reči le malo več ko nič ne storí. Vsaki lahko razume, kaka mrvica časa ostane za našo kronovino, kadar obdelujemo v drugem polletji četrtega in osmega razreda avstrijsko cesarstvo. Razun tega le tù in tam pri obravnavi splošne zgodovine pada kaka drobtinčica na domačo mizo. Pripravnih in sedanji osnovi primernih knjig nam manjka. Žalibog, da smo morebiti v tej zadevi zadnji med avstrijskimi narodi! To bo pač potrdil, kteri pazi, kako se domača zgodovina obdeluje v priliko na Štajarskem, Koroškem, Tiroljskem ali posebno na Českem in Ogerskem. — Vse jeremijade, ki jih pogosto slišimo, se bob v steno; iščimo raji, kako bi se to dalo vsaj nekaj popraviti. Moje misli o tej reči so te-le: Za ta predmet posebno odločeni učitelj naj ga učí eno uro na teden prostovoljno za poslušavce zgornjih razredov. Če prav poznamo naši domovini iskreno udane mladenče, mu jih nikoli manjkalo ne bo. Tistim pa, ki se pri javnem spraševanji izvrstni skažejo, naj bi se podelile zraven častnih spričeval srebrne svetinje, kakor je na priliko Wartingerjeva na Štajarskem za znanstvo grškega in zgodovine štajarske. Mislim, da se bodo tudi pri nas za-nje mecenati našli. Tako ravnanje bi znalo buditi navdušeno nagnjenje si prilastiti rodovitnega znanstva domačih rečí. Zgodovina kranjske kronovine je pa v resnici del zgodovine slovenskega naroda, kteri trinajst stoletij v sedanjih prebivališčih stanuje; dežele, v kteri so naši očetje sloveli, naj se tedaj piše in učí narodna zgodovina že narodu na čast v narodnem slovenskem jeziku. Če morebiti v kratkem nimamo upati popolnoma pripravnih domačih zgodovinskih knjig, kakor so jih pisali Palacky za Česko, Muhar za Štajarsko, Herrman in Ankershofen za Koroško, bi se urno dodelala zbirka življenjepisov imenitnih in slovečih mož slovenskega naroda in podala našim mladenčem za berilo in vodilo domačega uka. Očetov naših imenitna dela nam dajejo obilno bogat predmet, štejemo tudi dosti izvrstnih rojakov rešiti to častno in koristno nalogo.“ — Te Melcerjeve misli zarad učenja povestnice domače so gotovo tudi misli vsacega domoljuba. Mi pa še mislimo, da srebrnih svetinj ne bo treba, da bi se ž njimi navduševala mladež naša: odprite ji le vire domače zgodovine v domači besedi, in videli boste, kako bode drug druzega presegal v znanosti tej. Ko pa očitno izrekamo svoje veselje nad tem sestavkom, si vendar ne moremo kaj, da ne bi gosp. profesorja, če tudi ni ud „Matice“, pa je vendar marljiv čitatelj slovenskih časnikov, poprašali: kako to, da ne vé nič od „zgodovine slovenskega naroda“, ki jo je pred kakimi 5 nedeljami izdala „Matica“ naša v slovenskem jeziku? Škoda, da ima to marogo čedni ta sestavek. — Iz šolskih naznanil pozvedamo, da je imela ta gimnazija 17 profesorjev pa 3 suplente; izvanrednih predmetov se je učilo 9; ustanov so vživali učenci 7565 gold. 85½ kr., učnine pa so plačali 5131 gold. 35 kr.; — učencev je bilo konec leta v 13 razredih 615; med temi 549 Slovencev, 64 Nemcev, 1 Hrvat in 1 Lah. — V 8. razredu je bilo učencev 47, za skušnjo zrelosti (maturo) se jih je pa le 44 oglasilo, a dovršilo jih je le 38; trije so odstopili prostovoljno, trem pa se je odrekla zrelost. — Komu, ki ima to ogromno večino učencev slovenskega rodú pred očmí, se ne sili vprašanje: Ali se v tej učilnici pa tudi saj polovica šolskih predmetov učí slovenski? Število učeče se mladine slovenske pač očitno saj toliko zahteva. Toda kako da je, naši bralci že vedó. Tù te, sl. deželni zbor! še zmiraj čaka delo, da predebeli nemškutarski led prebiješ popolnoma, ki si ga tako krepko prebijati začel! — V naznanilu važnejših ukazov smo sicer našli ministerski ukaz 16. marca št. 2184, vsled kterega se ustanoví razred, v kterem se bodo učenci Neslovenci posebej učili slovenščine, a o ukazu od 22. marca, štev. 1365, ki zahteva predloge, kako bi se slovenščini širja pot odprla v to učilnico, ni niti duha niti sluha. Ali ta, narodno ravnopravnost zadevajoči ukaz ni vreden, da bi se bil stavil med „wichtigere Verordnungen?!“

6. *Program novomeške više gimnazije.*

Pričenja se to sporočilo z 18 strani dolgim in v gladki in čisti slovenščini pisanim sestavkom, ki obravnava „popotovanje našega Gospoda in Zveličarja ob času njegove triletne učitve“, kronologično zloženo po štirih evangelistih, in „popotovanje sv. aposteljna Pavla.“ Spisal ga je katehet o. Ignaci Staudacher, in gotovo vstregel njim, komur je namenjeno sporočilo. — Imela je ta gimazija 8 profesorjev in 6 suplentov — vsi so udje frančiškanskega reda; učencev je bilo konec leta 199, izmed kterih je bilo 193 Slovencev, 3 Hrvatje in 5 Nemcev. Evo čisto slovenske gimnazije! Učnine se je plačalo 812 gold. 70 kr.; štipendije znašajo 690 gld. 31½ kr.; skušnjo zrelosti (maturo) je vseh 13 učencev 8 razreda dovršilo, med njimi štirje ivrstno. — Med važnimi višimi ukazi nahajamo celi ukaz, ki določuje izraze, s kterimi se imajo v prihodnje zaznamovati napredki učencev, da neha kolobocija v sedanjih spričalih. — Iskali smo pa tudi minist. ukaza od 22. marca št. 1365 — a našli ga nismo. Misel nas obhaja, da nam ga ne bi bil zamolčal rodoljubni vodja novomeški, ako bi ga bila prejela ta gimnazija. Ako ga res ni prejela, je to pač prečudno, da se o stvari, ki tako živo zadeva vso našo deželo in njene svetinje, ne poprašajo vsi, kterim gré glas o nji. Ali mar le ljubljanska gimnazija, ki šteje skoro več ko polovico profesorjev, ki še slovenski ne umejo, vé, kaj je našim učilnicam in slovenskemu narodu na korist? — Nekteri so mislili, da se bode svet podrl, ako se slovenski priimki, zlasti pa krajina imena slovenski tiskajo v šolskih sporočilih; toda glejte! Novomesto in lepa dolenska stran še stojí, da-si tudi so v sporočilu novomeške gimnazije pravilno tiskani priimki vsi, in velik del tudi krajinih imen.

7. *Program niže gimnazije v Kranji.*

Na čêlu temu sporočilu stojí „Nekoliko nasvetov, kako se je treba učiti“, ki jih je spisal profesor Janko Pajk. V tem spisu mnogocenjeni gosp. profesor slovenski mladini dajè zlate nasvete, kako naj bi se učila, da si okrepí teló, razbistri pamet in požlahni srce. To je v resnici trójica, na ktero ima delati šolski nauk. Kdor je prebral ta sestavek, ta bode z nami iste misli, da je g. Pajku dobro znano, kakove sestavke naj prinašajo sporočila naših učilnic. Kar pa se tiče nekterih poslovenjenih tehničnih izrazov, ne moremo potrditi vseh, ki jih rabi častiti gospod profesor. Pred vsem opominjamo vnovič, kar smo opominjali že večkrat:

Ne bodimo presilni puristi, da nismo druzim pa tudi sebi čez kaka leta nerazumljivi! Pravílo naj nam je vsegdar to, da v znanstvenih rečéh rabimo izraze, ki jih rabi tudi več drugih narodov. Tako na pr. obdržimo nerv (po latinski nervus), ki je tudi Rusom, Poljakom, Čehom v navadi. Čutnica bila bi res le „Empfindungsnerv", in gibalnica „Bewegungsnerv", živec pa je bolj „Lebensgeist"; psihologija naj ostane namesti „dušeslovje", kajti kdor une besede ne razume, tudi te ne razume; ganglij naj ostane namesti „grče"; hrbtiščni živci za „Cerebrospinalnerven" je pomanjkljivo, ker ne izrazuje „možgano — hrbt. živcev, „Intercostalnerven" niso želodčni živci, so pa medreberni; kita je „Flechse ali Sehne", „Muskel" je vse drugo, in skoro da nam je muskel zavoljo razumljivosti bolj všeč kot mišica, miška; naj nam ostane tudi fantazija, ker „obrazotvornost" je složena iz dveh besed, izmed kterih ima prva mnogo pomenov, druga nam ni prav gladka; tudi genij ali ženij utegne bolj biti namesti veleum. — Imela je ta gimnazija 4 profesorje, 2 prava učitelja in v štirih razredih konec leta 100 učencev in enaga, med kterimi je bil le eden Nemec, drugi so bili vsi Slovenci. Evo, po učencih zopet čisto slovenske gimnazije! — Učnine se je plačalo 655 gold. 20 kr.; štipendije so pa znašale 617 gold. 39 kr. — O pretresovanji ministerskega ukaza od 22. marca št. 2365 nič ne omenja sporočilo; ali ga tudi ta gimnazija ni dobila?

Na vseh treh kranjskih gimnazijah je bilo toraj letos 915 učencev, med temi 840 Slovencev, 70 Nemcev, 4 Hrvatje in 1 Lah. Če vprašaš: po kterih učencih bi se imel ravnati učni jezik, odgovorila ti bode zdrava pamet: po ogromni večini: po 840 Slovencih. Oni, kterim je ravnopravnost kruh, kterega le slovenski narod vživati ne sme, pa pravijo, naj se ravná po 70 Nemcih (in javalne jih je pa še toliko). Čegavo je pravo, naj sodi svet. — Iz teh številek se pa tudi vidi, kakošno podlago so imeli oni, ki so o priliki, ko se je pretresoval ministerski ukaz od 22. marca, bili te misli: naj bi se ljubljanska gimnazija, ki ima 6 paralelnih razredov, razdelila v dve gimnaziji: eno slovensko in eno nemško. Tedaj za 70 — in še teh negotovih — nemških učencev naj se ustanoví posebna gimnazija med tem, ko dosedaj 840 učencev slovenskih nima ne enega razreda le s polovico predmetov v slovenskem jeziku! Kolika nemškutarska sebičnost!

Slovensko slovstvo.

* *Die nominale Flexion des Adjektivs im Alt- und Neuslovenischen. Von dr. Gregor Krek. Wien 1866.*

Ta razprava, ki obsega 6 pôl in pol, je poseben stis iz 15. sporočila više deželne realke v Gradcu, pri kteri je g. dr. Krek profesor. Radostni pozdravljamo ta odlomek veče slovniške razprave, ktera bo po besedah pisateljevih kmalu sledila temu spisu. Marsiktero stvar je zdaj le na drobno načrtal ali je celó ne omenil, ki pride v vélikem delu obširno v razpravo. Zato bodemo kaj več o zanimivem tem delu takrat govorili, kadar pride popolno na svetlo; že zdaj pa moremo reči, da že prva ta slovniška razprava mladega gosp. profesorja kaže, da se tù učenost z veliko marljivostjo in živo ljubeznijo do maternega jezika častno strinja. Le tako naprej!

* *Klasja z domačega polja* 3. snopič je prišel na svetlo, in s tem so dovršene Prešernove poezije. Po „Krstu pri Savici" so natisnjene še take pesmi in pesmice, ki jih nima zbirka, ki jo je Prešeren sam izdal, pa se nahajajo v „Čbelici", „Koledarčku" in „Novicah", ali še nikjer niso natisnjene; na koncu so pridjane še nektere pšice, ki jih je Prešeren razun v 2. snopiču imenovanih spustil še na Repiča, Slomšeka, Metelka in Novičarje. Doslednost je zahtevala, da sta gospoda izdatelja tudi v 2. in 3. snopiču s prenaredbami ravnala tako kakor v prvem.

Ozir po slovanskem svetu.

Etnografična (narodopisna) razstava v Moskvi na Ruskem.

(Dalje.)

Zato je sklenil odbor, da predstavi tako v izložbi kakor v stalnem muzeji vsako pleme kot karakteristično skupino ali grupo z vsemi posebnostmi domačega življenja. Kadar bo človek sploh razumel kako tako skupino, kadar bo pregledal pri vsakem plemenu lične črte, obleko, navade, gotovo poželí tudi seznaniti se z natanjimi posebnostmi, ki v skupini niso našle prostora, pa jo vendar dopolnujejo. Tako občinstvo ne bo samo povrhoma poznavalo obleko, obličja in navade, temveč si storí v mislih jasno in celotno podobo posamesnih plemen in prebivalcev kacega kraja.

Pa da bo pregled še vspešneji, bodo se morale narodopisne skupine razvrstiti, kakor so po zemeljni krogli razvrščene in to počemši od severja proti jugu.

Ogledovaje vse prehode od severa proti jugu razvidi človek, kako so plemena po zemlji postavljena, kako se posamezni kraji zastran svojih prebivalcev razločujejo; tako se rodí v občinstvu mnogo novih vprašanj, ktera le samostojno preiskovanje rešiti more. Ali zlajševalo bo te preiskave razlaganje, ktero se bo vsikakor imelo o izložbi, in potem etnografični zemljokazi (zemljovidi), ki bodo razkladali položaj posameznih plemen.

Tako se nadja odbor doseči prvi namen, to je, izbuditi in razširiti v občinstvu željo, da se seznani z etnografijo in antropologijo (človekoznanstvom).

Ni treba mnogo govoriti o drugem namenu, to je, da bo ta muzej sredstvo resnemu znanstvu. To se more doseči le z množino izložkov, sistematično, in s posebno pozornostjo zbranih, da se izberó samo znanstvu primerni predmeti.

Označivši splošno osnovo te izložbe in muzeja ter cilj in konec, čemu da sta namenjena, ne bomo se spuščali v to, da bi na tanko črtali, kako se ima odborova misel oživotvoriti. Povedali bomo samo, kakošne in čegave pomoči je odboru treba. Izložba kakor muzej bosta razdeljena v dva dela: v etnografični in antropologični; potem bomo razumeli obedvoje.

I. Etnografični del.

1. Obleka. Neobhodno treba je, da se zbere in ohrani tipična narodna obleka raznih plemen in krajev, ker se od dne do dne bolj gubí, in vendar ravno ona v raznih ruskih krajinah poglavitno razliko dela.

Ne prejde deset let, pa ne bo sledú tej po pravici krasni obleki, ki jo videva popotnik, ki prehaja Rusijo in pregleduje njeno življenje.

Nima vsaka krajina tako marljivega preiskovalca, kakor je bil na priliko Pavlov, ki je nekoliko let svojega življenja obrnil na to, da je zvesto načrtal obleke in navade voroneške in tambovske gubernije.

Meščani so se z večino že odpovedali narodni obleki. Namesti stare, karakteristične oprave, kteri že skoraj niti v podobah ni sledú, vrnila se je tuja kapa, klobuk in krinolina.

S težavo bo nabiral prihodnji etnograf snovo za zgodovino ruske obleke, ter nas bo po pravici karal, da smo to sila zanimivo stran zanemarili. Ne bomo se

mogli izgovarjati, da nismo vedeli; zatoraj smo storili prvi korak dolžnosti svoje, ki nam jo znanstvo naklada.

(Dalje prihodnjič.)

Ozir po svetu.

Potopis iz Srbije.

Spisal dr. J. Podliščekov.

(Dalje.)

Mesto Banja je svojo slavo zadobilo v početku tega stoletja za čas srbskega ustanka, ker bilo je glavno borišče junaka junakov, hajduka Velko Petrović-a. Mislim, da ne bo od več, ako Slovencem, ki od hajduka Velko Petrović-a malo ali nič slišali niso, njegovo življenje in njegove zasluge za srbsko knježevino v kratko napišem. In ker sem na krvavem borišču njegovega junaštva in na glavnem bojnem polji njegove slave, si tudi res ne morem kaj, da ne bi o neumrlem junaku junakov, slavnem hajduku Velko Petrović-u nekoliko povedal.

Pred srbskim ustankom je bil hajduk Velko Petrović v hajduški četi za srbski narod mnogo zaslуženega hajduka Aram-baše Stanoje Glavaše. Ko so Srbi pod hajdukom Črnim Jurjem Srbijo Turkov otrebili in 1806. leta jim tudi Smederevo, Šabac in Beligrad vzeli, so Turke vse in iz vse Srbije ali iztirali ali pobili. Se vé, da so v tem velikem poslu vsi Srbi obilo posla imeli in da je vès srbski narod z orožjem v roci delal, dokler ni izvršil velikega posla. Al ostali so Turki še na Timok-u v kranjskem in po drugih okrožjih ob Timok-u, kjer jih ni še nihče vznemirjal. Hajduku Velko Petrović-u doidejo ti Turki na Timoku na misel, in pri tej priči je bil gotov, da jih hoče obiskati in se ž njimi pogledati; zato prosi srbsko svetovalstvo le za en barjak (zastavo) in za druzega nič ne prosi. In sovet mu dá zastavo, puškinega praha in svinca, druzega nič, pa Velko tudi zahteval ni več. Brž razvije poklonjeno mu zastavo, zbere pod njo kmalu kakih 100 dobrih hajdukov (slabih pod svojo zastavo ni jemal) in gré ž njimi proti Timok-u, pride do Podgorice, kjer je neki bogat turški beg bil, ki je po vsi okolici strašno hudobno z narodom delal, ga globil, drl, ropal in ubijal. A tudi njemu je ura odbila! Velko preko Morave dospevši udari iznenada na grad Podgorico. Beg se v njega zaprè in se zaprt s svojimi Turki iz njega brani. Al Velko grad obsede, ga zapali in tako bogatega bega prisili na vero se mu predati. Velko je Turkom dano vero pošteno držal in ni ne begu ne njegovim Turkom kaj hudega storil; al slekel jih je vse z lepih dragocenih oblek in svoje hajduke va-nje oblekel, Turkom je dal pa grde raztrgane hajduške cape. In ker je beg med vsemi Turki najlepšo in najdražjo obleko imel, je dobil nepovoljno čast, svojo dragoceno obleko z Velkovo premeniti. Velko se obleče v lepo begovo obleko in mu vrže svoje hajduške cape. Velko je vzel Turkom vse, kar koli je pri njih našel: orožje, lepe arabske konje itd., in to vse med svoje hajduke razdelil; pa hajduke povzdigne po njihovi sposobnosti v bimbaše, buljukbaše, ombaše, barjaktare itd., samega sebe pa naredí za vojvoda. Al imé hajduk je obdržal, ker to mu je bolj dopadlo kakor vsako drugo in bil je zdaj: „hajduk, Velko Petrović vojvoda!“ Pri Turkih je dobil Velko tudi mnogo denarja, 800 cekinov in dva žaklja dvajsetic. Cekine obdrží novi hajduk vojvoda za-se, en žakelj dvajsetic pošlje národni kasi, drugega razdelí med svoje hajduke. Pa tudi oplenjenih Turkov ni Velko pozabil; iz blagodarnosti za lepo obleko, orožje, konje in vse drugo bogastvo, ki ga je pri njih dobil, jim dá slabe hajduške konje, stare kljuse, ki so mu zdaj odveč bile, in potem spremi razcapane, stare kljuse jašeče, brezorožene Turke kroz Timok v Bulgarsko, kamor so iti želeli. Ko ta dogodba turškim spajem, begovim, subašem in drugim Turkom po Kranjskem in druzih okrožjih na Timok-u na glas pride, se splašijo in bežijo v nesrečno Bulgarsko skozi Timok. Velko ostane zdaj zapovednik in gospodar na Timoku, do kterega je tako hitro in brez prelivanja krví srbsko granico razširil. Ko pa Turki v Vidin-u in v Bulgarski slišijo, kako Velko z malo četo skozi Timok Turke podí, sklenejo v Vidin-u in po vsi Bulgarski na njega udariti. Spomladi 1808. leta zberó veliko vojsko iz vse Bulgarske in grejo nad-nj. Al Velko dobí o tem glas in brž mu je sklep gotov, da turško vojsko iznenada napade in pobije. Turška vojska prišla je že blizo njega in je namerila rano v jutro na-nj udariti. Al zviti Velko se privleče skrivé ponoči v sredino turškega stanja s svojimi 100 hajduki, ki prašnejo iz puške med Turke na vse straní in zakričijo po turški na Velkovo zapoved: „Bežimo, razbil nas je Velko!“ Turki v spanji od ognja in od strašne vike hajdukov preplašeni, se počnó v temni noči med seboj klati, bežijo kroz Timok in pustijo Velku celi bogati stan in vse, kar so seboj prinesli. Zdaj prizná tudi Črni Juri in srbski sovet hajduka Velko za vojvoda in mu izročí, da granico srbsko na izhodu na Timok-u brani, ktero je res tudi v slavo srbsko in v strah Turkom junaško branil. Od Donave je on kakor sokol letal, klal in sekal Turke podnevi in ponoči; nikoli jim ni dal mirú, zmirom jih je iskal in napadal. Njegovo največe veselje je bilo sovražniku v očí pogledati in mu svojo britko sablo pokusiti dati; zato je on vsaki dan Boga prosil: „da bi, dokler je on živ, v Srbii mirú ne bilo, nego zmirom vojska in še le po njegovi smrti naj dá zemlji mir!“ In Bog je molitev slavnega junaka uslišal; vsaj za njegovo življenje so bile takrat kakor po vsi Evropi, tako tudi v Srbii, strašne vojske in grozno prelivanje krví.

1809. leta, ko je junak Štefan Sinželić na Kamenici pri Nišu s svojimi junaci slavno poginil in je glavna srbska vojska premagana bila, udari Velko pri Mustajpašini Palanki na Turke, jih grozovito otepe in letí naprej proti Nišu glavni srbski vojski na pomoč. Al mogel se je kmalu zopet vrniti, ko sliši, da so Turki njegovo okrožje zopet upalili. On je imel takrat že 5000 mož; ž njimi vzeme grad „Beligradček“ in otepe ž njimi 20.000 mož močno turško vojsko. Istega leta je 120.000 mož turške vojske na Srbijo od vseh straní udarjalo. Srbi so bili tepeni na Kamenici pri Nišu in mogli so vso zemljo unkraj (na desni strani) Morave pustiti Turkom, ki so bili že vzeli Požarevac, Knjaževac, slavni Deligrad, Kruševac itd. Sam Velko ostane še na desni strani Morave in to v Banji. Vse je mislilo, da Velko in njegovi junaki so izgubljeni in da za nje ni nobene pomoči več, ker véliki vezir Mustafa-paša je Velka v Banji s 60.000 mož močno turško vojsko oblegel in ga na vse straní zaprl. Al Velko se ne oplaši; marveč iz Banje silne Turke na vse straní napada podnevi in ponoči. V tej neprestani borbi se je Velkova hrabra četa strašno umalila in ostalo je le še kakih 3000 mož, se vé, da samih junakov. Pa zdaj pride Velku srbska vojska iznenada na pomoč. Ko jo Velko zagleda, ne vé, kaj bi od radosti počel. Veselo zajaši svojega hrabrega konja „Kušlja“, vzame svitlo orožje v roko in predere kroz sredo turške vojske do svoje brače na vès glas kričaje: „Evo vam, Turki, hajduka Velko, da mi potlej ne govorite, da sem se vkral prevarom skozi vas!“ Ko mu doide na pomoč srbska vojska, jo podučí, kje in kako naj okope napravi, in se ž njo dogovorí, kdaj in kako da bodo na Turke zajedno in složno udarili. Tako dogovorivši se jo udarijo sopet

nazaj v Banjo k svojim junakom skozi turško vojsko glasno in veselo kričaje: „Turki! Evo vam zopet hajduk Velko! Jaz ne vem, koda mimo niti okoli vas iti! A stranpotom hodijo plašljivci! Jaz pa si volim široko cesto, ktero ste vi danes zaprli, zato se tolikrat vidimo!“ In tako se prebije zopet v Banjo skozi turško vojsko nazaj.

Pa to njegovo junaško žrtovanje skozi silno turško vojsko mu ni bilo na zlo. V srbskem taboru se ponoči puška sproži po naključbi, vojska se oplaši in beží. Ko Velko zjutraj vstane, se čudi, da od srbske vojske ni duha ne sluha. Zdaj vidi, da za-nj ni nobene pomoči od nobene straní, pa je tudi ne bo, in da se mu tudi v Banji ni moč držati, ker so mu Turki vodo zaprli. Kaj tedaj početi? Da bi se Turkom predal, na to še mislil ni, niti mu je smel kdo kaj tacega svetovati. Da bi pa mogel s svojimi 3000 še ostalimi junaki silno turško vojsko 60.000 mož premagati, tudi misliti ni bilo. Al junak Velko straha ne pozná, pa tudi v svoji četi kakega plašljivca ne trpí. V taki strašni stiski skupi svojo hrabro četo in jej tako govorí: „Bračo mojo! Danes se mi v naši lepi Banji počijemo in napijemo dobrega vina; pa naj se tudi Turki malo oddahnejo! In ponoči, kadar bo petelin prvikrat zapel, jih bomo pričeli buditi! Mi se tukaj držati nikakor ne moremo, ker vode nimamo. Ponoči, ko bojo petelini prvikrat zapeli, hočemo iz Banje iti. V sredo hočemo vzeti svoje ranjence in druge bolnike in vse blago, kar ga v Banji imamo; kajti ne dam, da bi se Turki z našim blagom in denarjem veselili in nad našo hrabro, bolestno bračo maščevali. Bračo, junaki! Vezir Mustafa-paša je obljubil, kakor sem po ogleduhih doznal, tistemu, ki mene ubije, najbolje vezirstvo, kjer koli si ga izbrati hoče, ali v Bosni, Ercegovini, Makedonii ali Bulgari ali kjer koli mu drago. Al jaz sem velikemu veziru Mustafu-paši odgovoril, da jaz ne bi dal onemu, ki njega ubije ali tajno umorí, ne ene divje svinje.

Velko v pozni noči, ko so petelini prvikrat zapeli in ko so Turki v najslajšem spanji bili, skupi svojo četo, v sredo med njo vzeme bolnike in vse blago, kar ga je v Banji bilo, in udari skoz turško vojsko na vès glas kričajoč: „Turki! evo vam zopet hajduk Velko, da ne mislite, da se vas bojim! Z vami se udariti, mi je vse jedno, bodi podnevi ali ponoči!“ In prebije se s svojo hrabro četo, na vse strani smrt dajaje, z vsem blagom in z bolniki v planine, od kodar je potem neprestano Turke napadal, jim strah in trepet bil, dokler jih ni zopet od desne straní Morave vseh čez Timok iztiral. (Dal. prih.)

Dopisi.

V Buda-Peštu 13. julija. V. — (Dalje.) Misel za napravo železnega mosta na verigah čez Donavo, ravno tako tudi misel za prerov skoz trdnavin hrib je slavni magjarski domoljub grof Štefan Sečenyi sprožil. Do 1848. leta je bil čez Donavo med Buda-Peštom most na ladijah napravljen; to se vé, da so morali ta most vsako leto razdirati, kakor hitro se je začel na vodi led kazati. Ako je Donava trdno zamrznila, ljudje mostú niso tako močno pogrešali, ker so lahko po ledu od ene straní na drugo hodili; al Donava med Buda-Peštom ne zamrzne vsako leto (po mojem opazovanji le vsako tretje leto), ledéne plošče pa vendar le, celó v najmehkejši zimi, po Donavi plavajo, tako, da je bilo kaj težavno pa tudi nevarno pozimi s čolnom se čez Donavo voziti. Da je stanovitni most čez Donavo med Buda-Peštom bil neobhodno potreben, je tedaj očividno; k napravi tega mostú je pa grof Sečenyi največ pripomogel. — Grof Sečenyi si je pa tudi za vès magjarski narod neumrle zasluge pridobil, kajti on je z besedo in djanjem, z duševnimi in denarnimi pomočki magjarski narod k novemu, delavnemu življenju na duševnem in materijalnem polji budil; magjarski narod nima v vsej svoji zgodovini nobenega moža več, kteri si je tolike zasluge za omiko in blagor svojega naroda pridobil kakor Sečenyi, kteri se je toliko trudil, toliko žrtoval, da bi svojo narodnost pred vsem svetom na častno, veljavno mesto povzdignil. — Dogodbe 1848. leta so vrlemu možu pamet zmešale; dali so ga v Döbling blizo Dunaja v nornišnico, kjer se je 1861. leta ustrelil.

Med kraji, v ktere Buda-Peštani, pa tudi ptujci posebno radi zahajajo, imenujem zakotje med hribi na severo-zapadni strani eno uro hodá od Budina; imenuje se ta kraj „Auwinkel.“ — Lega tega kraja je res tako milo-romantična, da mora vsakemu dopasti; to se vé, da so morale človeške roke pota do tega kraja nadelati, prepade zasuti, divjo hosto potrebiti, steze napeljati, sadunosno drevje zasaditi itd. — Nekdaj so neki ogerski kralji v „Auwinkel“ na divje prešiče na lov hodili; v ta spomin se še dandanašnje najgornja pa tudi najbolj obiskovana gostilnica v „Auwinkel“ krčma „pri svinski glavi“ imenuje; pri tej krčmi se studenec z najboljšo studenčnico v vsem budinskem okrogu nahaja, ktera iz velikega svinskega rivca teče. (V Budinu je večidel v vseh hišnih štirnah slaba voda, najboljša in najzdravejša za kuho in pijačo je Donava; da bi le ne bila poletinski čas tako topla in nekterekrat tako kalna). Malokdo zamudí „Auwinkel“ obiskati, kdor se kaj časa mudí v Buda-Peštu. Ob nedeljah in praznikih cele procesije pešcev in cele vrste kočij z gospôdo iz Buda-Pešta v „Auwinkel“ prihajajo; mnogo gospôde (večidel bogati judje iz Pešta) se pa za celo poletje v to zakotje preselí. Lepi sadni vrti, živo-zelene rebrnice (bregovite senožeti), bolj proti vrhu hribov pa senčnati gozd z bukovim, hrastovim in smerekovim drevjem ta kraj zaljšajo. — Kdor se ne bojí po strmih stezah in potih laziti, gré od „svinjske glave“ na vrh hriba, od kodar se pogled na vse straní, med budinske hribe, na Donavo, v Buda-Pešt in na neizmerno ogersko ravnino, odpira. Ta lepi kraj me vedno na pesnikove besede spominja: „Kdor si tukaj, le zaukaj!“

Iz Zagreba. — Natisnite drage „Novice“ sledeči razpis, da po željah dotičnega odbora pride mnogim jugoslavenskim, tedaj tudi slovenskim skladateljem, na znanje.

Natéčaj za Zrinjskovo popotnico.

Da národna svetkovina, s ktero se bode v Zagrebu slavila tristoletnica neumrlega hrvaškega junaka Nikola Šubića Zrinjskega Sigetskega, se odlikuje tudi po domači glasbi, je centralni odbor za proslavo tristoletnice Zrinjskove v svoji 3. seji sklenil razpisati natéčaj (konkurs) za Zrinjskovo popotnico (Zrinjski-marsch) in najlepšo kompozicijo obdarovati s 10 cesarskimi cekini. Pozivljejo se tedaj gospodje umetniki, da na slavo omenjene tristoletnice zložijo za orhester Zrinjskovo popotnico in jo do konca avgusta pošljejo centralnemu odboru tako, da v poseben, dobro zapečaten list zapišejo ime svoje, stanovališče in poslednjo pošto skladateljevo, na zavitek tega lista in na popotnico pa isto prislovico.

Evo, Vam, Slovenci, prilike lepe, da se podaste v slaven natečaj!

Iz Trsta — piše „Il. Pr.“ — da sta v ondašnji italijanski gimnazii na ukaz ministerski dva profesorja iz službe izpuščena, ker sta se pregrešila zoper državo. — Nek star kmet iz tržažke okolice je bil obsojen v smrt zato, ker so zoper prepoved našli pri njem 3 puške. Ker je pa poprej tako živel, da se mu ni moglo nič očitati in ker se prepoved, da se orožje ima go-

sposki izročiti ali povedati, izprva ni vsem umevno (slovensko) razglasila, se mu je kazen polajšala na 6mesečno ječo; gosp. vojaški poveljnik general Wetzlar pa je možu, ki se je zoper prepoved pregrešil samo po nevednosti, milostno odpustil vso kazen. Z velikim veseljem je bilo povsod sprejeto to pomilostenje.

Iz Gradca 3. avgusta. P. — Čedalje bolj se kaže povsod, kako potrebna je znanost jezika slovenskega, ki se je v preteklih 20 letih tako omikal, da je popolnoma sposoben za šole in uradnije. Vidi se to očitno tudi pri naši c. k. deželni nadsodnii, kteri, ker obsega štajarsko, kranjsko in koroško deželo, dohaja čedalje več slovenskih vlog in jih gotovo še več bode, ko se bojo po novi osnovi ustanovile političnо-sodnijske uradnije in pa nove občine, in bodo rodoljubni advokati opravljali svoja opravila v jeziku svojih strank. Kako bode takrat shajala naša sl. deželna sodnija, ne vemo, ker že zdaj ima slovenskega jezika popolnoma zmožnih gospodov svetovalcev premalo, da bi mogla sestaviti popolen slovensk senat, ki je vendar potreben, ker nadsodniško naše okrožje obsega 2 tretjini Slovencev in le eno tretjino Nemcev. Živa potreba slovenskega jezika popolnoma zmožnih gospodov se pa kaže dalje tudi v tem, da se zdaj oglaša čedalje več kandidatov za sodniške službe, ki se v sodstvu dajejo izreševati po slovensko. Al kot preskusni komisar je dosihmal moral zmiraj in zmiraj uredovati le svetovalec g. Del Negro, menda zato, ker zraven tega, da je izvrsten v svojem opravilstvu, je edini, ki je v besedi in pismu popolnoma zmožen slovenskega jezika, ki ga potrebuje izpraševalec nasproti izpraševanim, da se ne skazuje s „kranjsko špraho", ktera na tem svetu nima nobene pravice več in je le takrat dobra bila, ko je slovenski narod še v pelnicah ležal in je vsa národna ravnopravnost bila „extra muros" šol in uradnij. Zdaj je drugače. Cesarjeva obljuba se bode izpolnila vkljub vsem overam, ki so še dandanes, in danes še obrekovani in preganjani rodoljubi bodo doživeli pravico, da so zahtevali pravo. Kraljevala bode ravnopravnost vsem narodom in Avstrija bode takrat še le prav močna in mogočna brez nemškega bunda in brez lakomnega Laha!

Iz sv. Andraša na Koroškem 19. julija. (Po naključbi zakasnjeno). Oj prijazen Velovlak — nepozabljivi kraj mojih otročjih let! Kako žalosten si ti danes! Z bridkim srcem vidim, kako se zažarjeni dim proti nebu vzdiguje, razsajajoči plamen strašno svojo moč razširjuje, da skoro cela vas v ognji stojí. Srečni slepi, kteri ne vidijo velike nesreče, srečni gluhi, kteri ne slišijo bridkega joka nemilo zadetih. Kakor ravno slišim, gorí 9 kmetij in 5 želarij. Tri osebe bi bile opečene in nekterim bi bila živina skoro vsa zgorela. Zavarovani so le trije in to nezdatno. Kako si zdaj uboge sirote pomagati hočejo. — V koliki stiski pa še le mora biti nesrečna česka in moravska dežela in drugi kraji, v kterih se bojujejo hudi boji? Koliko žalosti mora občutiti srce presvitlega našega cesarja, ko vidi, da tisti, na ktere je Schmerling Avstrijo opiral, v najbridkejših dnevih njihovega vladarstva terjajo takošne reči, ktere morajo če bi bile dovoljene, prelepo našo cesarstvo razčesniti. V sili se prijatelj spozná. Oj Dunaj, Gradec, Solnograd in Celovec, kam gledate vi? ali ne vidite zraven sebe 20 milijonov, ki vam sicer niso bratje po rodu, pa so bratje po veliki družini, ki se Avstrija imenuje. — Našo Dalmacijo so hteli dati polaščiti, nas Slovene ponemčiti, in sedanji boj naj govorí, kakov je bil namen! Tudi mi hočemo živeti, se mikati in omikati na podlagi svojega maternega jezika, kakor vi, in ohraniti si svojo narodnost, kakor vi svojo. Zato smo bili v nevarnosti, da o mrazu zimskem — februarskem — ne pozebe ravnopravnost popolnoma; mila jesen — september — nas je rešila te nevarnosti. Sedaj le presrčno želimo tega, da potihne vojske sila in da nastopi čas, da septemberski manifest ne ostane samo lepa beseda, temuč da rodí vsem narodom zaželenega sadú!

Velovlački.

Iz Bistrice na Notrajnskem. — V našem okraji še menda niso vse občine gotove. To-le je pa dodelano: V eno občino so se združile podobčine: Koseze, vélika in mala Bukovica, Zarečica, Dobropolje, Harije, Tomine, Zarečje, Brce, Topolec, Postenje, Trnovo, Mereče, — v drugo: Jasen, Vrbovo, Jablanica, Trpčane, gorenji in dolenji Semen, — v tretjo: Knežák, Beč s Jurečami in Koritnice, — v četrto: Zagorje in Parje.

Iz Kranja. — Predzadnjo nedeljo je celó mala množica, ki je še zvesta ostala kazini, sklenila, da tudi ona dá slovó kazini; sliši se, da poprodajo vse pohišje in da s tem plačajo stari dolg. Da pa si vendar ohranijo priljubljeno „Presso" in še par tacih listov, so si najeli za prebiranje teh časnikov sobo, pa se bojo imenovali „Leseverein."

Iz Ljubljane. Da mir z Lahi ni še tako gotov, kakor s Prusi, je neki to krivo, da poleg južnih (laških) Tirolov Lahi zahtevajo tudi še to, da naj prihodnja meja med našim cesarstvom in laškim kraljestvom bode reka Soča. Po takem pa stegajo Lahi svoje roké po slovenskih krajih, ki na Goriškem ležé unkraj Soče. Al tega po nobeni ceni nočejo goriški Slovenci, in mi Slovenci vsi protestujemo zoper tak pohot ter z Vodnikom vprašamo Talijane:

Drava čigava je?
Soča čigava je?
Ju bomo varvali,
Kdo ju če pit'!

— Poveljnik 7. armadinega krdela podmaršal baron Maroičić oklicuje za Istrijo, Primorje, Koroško, Kranjsko, Trst in Reko naglo sodbo (standrecht), po kteri bode vstreljen vsak, kdor se stori vohúnstva (špijonstva) zeló sumljivega ali kdor se preobleče v odél (uniformo) cesarskega oficirja ali vojaka.

— V saboto so v Ljubljani nabrali zopet 27 prostovoljnih deželnih strelcev. — Danes je zopet nabira za 4. stotnijo (kompanijo). Stotnik 1. kompanije je g. Podkrajšek, 2. grof Thurn, 3. g. Schollmayer, 4. g. Rea. V 3. kompanijo je za lajtenanta šel tudi pevovodja čitalničin g. Fabjan.

— Mesto naše ima za pričujočo rekrutbo že vse število skupaj, pa še 4 čez.

— Zdaj je znano, kako so se iztekle unega meseca ponovljene volitve odbornikov za kupčijsko in obrtnijsko zbornico. Došlo je 651 veljavnih glasovnic, 91 jih je volitna komisija zavrgla. Vsi, od prvega do zadnjega, so zopet izvoljeni kakor so bili prvikrat svečana meseca po nasvetu „odbora za napredek domačega kupčijstva in obrtnijstva" razglašenem v 4. listu „Novic", in zopet z ogromno večino, namreč izmed 651 glasom je dobil g. Jož. Debevec 602, g. Jan. Fabjan 600, g. Jan. Jamšek 600, g. Andr. Schreyer 603, g. Jan. Več 598, g. Viktor Bučar 602, g. Fr. Malli 606, g. Jož. Šventner 603, g. Jož. Střzelba 603, g. Gustav Tönies 603, g. Pavel Skale 603, g. Bl. Vrhovec 599 in g. Fr. Rösman 594 glasov. — Kandidatje nasprotne stranke so dobili celó po malo glasov, in sicer g. dr. Recher 39, g. Gregorič 37, g. Plautz 36, g. Seunig 17, g. Terpin 30, g. Skodler 24, g. Kraup 29, g. Krieger 24, g. Legat 16, g. Tambornino 12 glasov itd. — Izid te volitve kaže prav očitno troje, kar je treba, da pomnimo: Eno je to, da „narodni odbor za napredek trgovstva in obrtnijstva", ki je nasvetoval možé, kteri naj se volijo, vživa veliko zaupanje po vsi deželi; drugo je to, da je parlamentarna zavest tudi v

naši deželi dospela že prav visoko stopnjo, po kteri se ne razcepujejo glasovi na sto kampov, ampak da volivci volijo po sprejetem sporočilu; tretje pa je to, da nasprotna stranka je že popolnoma obupala nad upljivom svojim in se te volitve ni dosti več udeležila, sicer bi bilo število nasprotnih glasov vendar veče bilo. — 9. dne t. m. je volitev novega predsednika in podpredsednika.

— Ker se po naznanilu c. kr. državnega ministerstva na več krajih našega cesarstva (na Českem, Marskem, Bukovini), pa tudi po druzih državah kakor na Nemškem, Rusovskem, Francozkem, Moldavi in Vlahíi kolera prikazuje, je treba tudi pri nas že zdaj misliti na to, da se storí vse, kar to pošast odganja od naše dežele, ali če vendar pride, da je povsod vsa potrebna pripomoč pri rokah. Zato se je lani sestavljena komisija pri c. kr. deželni vladi 6. dne t. m. zopet ustanovila in se pogovorila o vsem, kar je za zdaj treba. Srečni bomo, ako tudi letos kakor lani uidemo temu nemilemu gostu.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

V pondeljek so se med zastopniki naše in pruske vlade začele v Pragi razprave za mir, ktere utegnejo v malo dneh dokončane biti, ker je podlaga za te obravnave že odobrena po naši in pruski vladi. Tako se bojo tedaj v severji poravnale kmalu nesrečne homatije in odpravile strašne nadloge, ktere po obsédi pruski tarejo najbolj česko in moravsko deželo. Če tudi ne verjamemo, da bi Lahi še dolgo srboritili, vendar še danes ž njimi nismo tako blizo mirú kakor s Prusom, ker čez to, da je do 10. dne t. m. boj ustavljen, nismo dosihmal še prišli. Ker premirje še ni gotovo, je mir še manj gotov, in ne bode tako dolgo, dokler Lahi ne opustijo poželjenja svojega po južnih Tirolih in po še druzih deželah primorskih. Vendar je upati, da jim zaveznik njih — Prus — in varh njih — Napoleon — bota ohladila prevročo kri, predno pride do krvavega boja, ki bi jim ponovil spomin na Kustoco in Viš. Že v načrtu naše in pruske vlade za mirno spravo, se beró nektere vrstice, ktere kažejo, da mora laška vlada zadovoljna biti s beneško-lombarško deželo, ki jo dobí vso. Poglavitne točke pa, po kterih se bo mir naredil med našo in prusko vlado, so te-le: 1) Avstrija ne zgubí nobene druge dežele kakor lombarško-beneško kraljestvo; brž ko je mir sklenjen, zapustí pruska armada vse kraje, ki jih je posedla; 2) nemškega bunda, kakor je bil, ne bode več; napravi se novi severni in novi južni bund, vsak za-se; v nobenega ne stopi Avstrija več; 3) Prusija dobí Šlesvik-Holštajn; severnim okrajinam šlesviškim pa je pripuščeno glasovati o tem, ali želijo združiti se z Dansko ali ne; 4) odškodnine za vojsko plača Avstrija 40 milijonov tolarjev; ker pa ima za Šlezvik-Holštajn dobiti 20 milijonov, ima le še plačati 20 milijonov tolarjev; 5) Saksonija naj ostane kakor je; kar pa se tiče druzih držav v severni Nemčii, naj pruska vlada storí, kar ji je drago; 6) kralj pruski se ponudi za posrednika, da kralj talijanski naredí premirje in mir, brž ko mu Napoleon odstopi beneško kraljestvo. Ostale 3 točke odločujejo čas, kraj itd. obravnav. — Iz tega načrta se vidi očitno, da Avstrija razun Beneškega nima nič zgubiti. Da pa Avstrija iz rok dá Beneško, odkriža se s tem večnega sovraštva, zavoljo kterega je bilo že sila veliko krví prelite in se je potrosilo toliko denarja (kajti Lah je zmiraj srebro imel, ko so druge dežele imele papir). Da pa stopi čisto iz nemške zveze, je velika sreča za Avstrijo vso, vzlasti pa za narode, ki jim je nemški bund od nekdaj bil trn v peti. Avstrija brez Nemčije in Laha bo še le Avstrija prava! — Kako neki bo vprihodnje Prus ostale nemške vlade sukal? Bode jim brž ko ne koklja, ki jih bo vabila ali silila pod perute svoje. — Ko je bila 30. dne u. m. deputacija iz Prage pri presvitlemu Cesarju potožit mu nadloge, je Njega Veličanstvo reklo, da v srce ga bolí trpljenje ljubljene česke dežele in zveste Prage in da ji bode zdatna pomoč; na dr. Riegerjevo potožbo pa je odgovoril Cesar, da nikoli ni poslušal natolcevanja zvestega naroda českega, marveč da občuduje častno in zvesto obnašanje in toliko žrtovanje mesta poglavnega in vse dežele. — Da potolažimo kmetovavce zastran vremena, jim povemo, kar prerokuje znani mož, da bode od 10. dne ta celi mesec lep, jasen, topel, brez dežja.

Denarni zapisnik Matičini.

Novi udje:

z letnim doneskom:

Gospod dr. Klemenčič Anton, župnik v Ljutomeru	2	gold.
„ Antolič Ivan, kaplan v Ljutomeru	2	„
„ Ermenec France, kaplan v Ljutomeru	2	„
„ Kramberger Lovro, župnik pri sv. Križu	2	„
„ Zadravec Jožef, kaplan pri sv. Križu	2	„
„ Stranjščak Anton, kurat v Vržeji	2	„
„ Herman Mihael, deželni poslanec v Ptuji	2	„
„ Simonič Jožef, župnik v Središču	2	„
„ Lorenčič Andrej, kaplan v Središču	2	„
Knjižnica učiteljska pri sv. Barbari	2	„
Gospod Žižek Marko, župnik v Belotincih v Somboteljski vladikovini	2	„
„ Zemljič Štefan, kaplan v Belotincih v Somboteljski vladikovini	2	„
„ Murkovič Janko, učitelj v Belotincih v Somboljski vladikovini	2	„
„ Kovačič Marko, župnik v Črnčovcih	2	„
„ Luci Anton, kaplan v Stridovi v Medjimurji	2	„
„ Finc Anton, župnik v Železnikih	2	„
„ Babnik Jernej, kaplan v Železnikih	2	„
„ Plavec Maks, župan in fužinar v Železnikih	2	„
„ Globočnik Anton, posestnik in fužinar v Železnikih za 1865. in 1866. leta	4	„
„ Kapus Anton, c. k. adjunkt v Marenberzi	2	„
„ Jeram Jož., dekan v Cirknem za 1865. in 1866. l.	4	„
„ Selak Anton, vikari v Novakih	2	„
„ Kristan Lovro, vikari v Otaležu	2	„
„ Cvajer Dragotin, žitni trgovec v Ljubljani	2	„

Stari udje, ki so plačali za 1865. ali 1866. leto:

a) ustanovniki:

Za 2. leto: G. Meško Jakob (doplačal); — za 3. leto: Gg. Vončina Leon, Robič Luka.

b) Letniki:

Za 1865. leto: Gg. Levičnik Jožef, Pavčič Janez; — za 1866. leto: Gg. Kremžar Andrej, Polak Gvidon, Vovk Jožef, Bogataj Fr., Brgant Valentin, Teran Janez, Hiti Janez.

V Ljubljani 6. avgusta 1866.

Dr. Jer. Zupanec.

Popravek. V sestavku „družba sv. Mohora" (glej list št. 30, str. 239) naj se zadnji stavek št. 5: „tej povesti je bilo prisojenih 100 gold. za darilo" — spremení tako-le: „Darilo po 100 gold. za 1866. leto razpisano, se ni moglo podeliti nobeni pripovesti, toraj ga tudi Kortonica ni mogla sprejeti. Plačala se je le po pravilih.

Kursi na Dunaji 7. avgusta.

5% metaliki 60 fl. 50 kr.	Ažijo srebra 128 fl. — kr.
Narodno posojilo 65 fl. 25 kr.	Cekini 6 fl. 18 kr.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Tiskar in založnik: Jožef Blaznik v Ljubljani.